

Statenmededeling

Onderwerp

Grondwateronderzoeken als basis voor ontwikkeling nieuw grondwateronttrekkingsbeleid

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

Met deze statenmededeling informeren wij u over het proces rond de totstandkoming van het grondwateronttrekkingsbeleid en de resultaten van de onderzoeken naar:

- 1) de draagkracht van het grondwatersysteem in Noord-Brabant en
- 2) de toestand van het grondwatersysteem in het Maasstroomgebied.

Ad 1.

Het draagkrachtonderzoek van het grondwatersysteem in Noord-Brabant bestaat uit drie deelrapporten:

- a) Een inventariserende literatuurstudie van bestaande informatie over de (geo)hydrologische situatie in Noord-Brabant.
- b) Een deelrapport dat uiteenzet op welke wijze de modelstudie is uitgevoerd.
- c) Een analyse van de onderzoeksresultaten, gerelateerd aan verschillende scenario's van klimaatverandering en grondwateronttrekking.

Ad 2.

Om vast te stellen hoe het is gesteld met het grondwatersysteem in het Maasstroomgebied, is een (tussentijdse) trendanalyse uitgevoerd van de grondwaterstands- en stijghoogtemetingen, conform de methodiek die daarvoor geldt met het oog op de Kaderrichtlijn Water.

Het betreft technische onderzoeksrapporten. Als zodanig zijn de rapporten dan ook geen beleidsstukken. Wel bieden zij belangrijke input voor het nieuwe grondwateronttrekkingsbeleid. Het traject daartoe is gestart en zal in de loop van dit jaar tot beleidsvoorstellen leiden.

Aanleiding

De opdracht voor herziening van het grondwateronttrekkingsbeleid komt uit twee sporen: het Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 (PMWP) en het bestuursakkoord Brabant Verduurzaamt.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

In het Provinciaal Milieu- en Water Plan 2016-2021 hebben we aangekondigd het grondwater(onttrekkings)beleid te willen herzien. Het streven is om het strikte en generiek geldende standstill-principe te verlaten en ons te richten op een duurzame benutting van het grondwater. Uitgangspunten daarvoor zijn:

- 1) de draagkracht van het watersysteem: we moeten zonder meer blijven voldoen aan wettelijke vereisten, zoals onder meer vastgelegd in de Kaderrichtlijn Water;
- 2) dat overexploitatie van het grondwater en verdroging van natuurgebieden moet worden voorkomen.

Samengevat willen we het grondwater enerzijds efficiënt beschermen en anderzijds duurzaam benutten.

In het Bestuursakkoord 2015-2019 is opgenomen: *We roepen Brabantse bedrijven op om, op basis van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), tot concrete plannen te komen. Tevens versterken we de verdrogingsaanpak door het maken van afspraken en/of treffen van regelingen met bedrijven die grootschalig water onttrekken aan de bodem.*

Het proces om te komen tot het grondwateronttrekkingsbeleid kent de volgende, parallelle bouwstenen:

- onderzoek naar de draagkracht van het grondwatersysteem
De onderzoeken naar de toestand van het grondwater (de trendanalyse) en draagkracht van het systeem waren nodig om de beschikbare speelruimte voor nieuw grondwater(onttrekkings)beleid vast te kunnen stellen;
- Living Lab Refresco
Conform bestuursakkoord is middels het Living Lab Refresco (een frisdrankbedrijf in Maarheeze) onderzocht of er op een andere manier dan enkel een vergunningsprocedure afspraken te maken zijn over MVO en verdrogingsbestrijding;
- actualisatie van de grondwateronttrekkingsvergunningen
Onderzocht wordt in welke mate gebruik wordt gemaakt van verleende grondwateronttrekkingsvergunningen en of de vergunningen voldoen aan de vereisten vanuit de Waterwet;
- verkenning robuuste drinkwatervoorziening 2040
Onderzocht wordt of een mogelijke toenemende drinkwaterbehoefte van 30% kan worden gefaciliteerd;
- verkenning mogelijkheden grondwaterheffing
Onderzocht wordt wat de mogelijkheden zijn binnen de Waterwet voor differentiatie, verhoging en benutting van de grondwaterheffing voor het realiseren van de provinciale verdrogings- en grondwateropgaven;

Het proces bevindt zich nu in de fase waarin de richting en hoofdlijn van het nieuwe grondwateronttrekkingsbeleid wordt bepaald. De resultaten van de nu voorliggende onderzoeken (trendanalyse en draagkrachtonderzoek) geven hiertoe belangrijke input. Belanghebbende partijen worden betrokken bij de uitwerking van het nieuwe grondwateronttrekkingsbeleid. In deze statenmededeling gaan wij in op de belangrijkste bevindingen uit het draagkrachtonderzoek en de trendanalyse.

Datum
10 april 2018
Documentnummer
4322498

Bevoegdheid

De Waterwet geeft Gedeputeerde Staten als strategisch grondwaterbeheerder de bevoegdheid voor vergunningverlening van grondwateronttrekkingen groter dan 150.000 m³/jaar. Dit onttrekkingsbeleid is juridisch vastgelegd in de Beleidsregel Grondwater. Provinciale Staten hebben hiertoe in het PMWP het beleidskader vastgesteld.

Kernboodschappen

1. *Het grondwatersysteem staat onder druk bij de huidige onttrekkingen.*
In het Maasstroomgebied (Noord-Brabant en Limburg) liggen twee grote grondwaterlichamen, Zand Maas en Slenk Diep. Zand Maas beslaat nagenoeg heel Noord-Brabant en betreft (relatief) ondiep grondwater. Het dieper gelegen Slenk Diep, dat van het bovenliggende zand wordt afgesloten met een kleilaag, is gelegen in de Centrale Slenk (zie figuur onder 2). Op basis van de Kaderrichtlijn Water (KRW) moet de toestand van de grondwaterlichamen worden gemonitord. De analyse van de toestand van het grondwater geeft aan dat de stijghoogte van het diepe grondwater in Slenk Diep in de periode 2012-2016 is gedaald ten opzichte van de referentieperiode 2000-2006. Dat is strijdig met de uitgangspunten van de KRW, er mag namelijk geen achteruitgang van de grondwatervoorraad zijn. In de trendanalyse is niet specifiek gekeken naar de oorzaak van deze daling.
Voor het grondwaterlichaam Zand Maas is geen negatieve trend waargenomen, daar is de grondwaterstand stabiel.

Ter toelichting: de term 'stijghoogte' heeft betrekking op de opwaartse druk van het diepe grondwater. Deze druk van onderop is een indicatie van de gesteldheid van de toestand van het diepe grondwater. Opwaartse druk is belangrijk om diepe kwel in natuurgebieden aan de oppervlakte te laten komen. Een grotere stijghoogte maakt kwel vanuit de ondergrond mogelijk. Die kwel is vervolgens weer van belang voor specifieke vegetatie/natuurontwikkeling aan het maaiveld en bepalend voor natuurherstel van de kwelafhankelijke Natura 2000 gebieden.

2. *De totale hoeveelheid onttrekkingen is in heel Brabant ongeveer gelijk aan de aanvulling van het grondwater met regenwater en de horizontale toestroming van het grondwater*

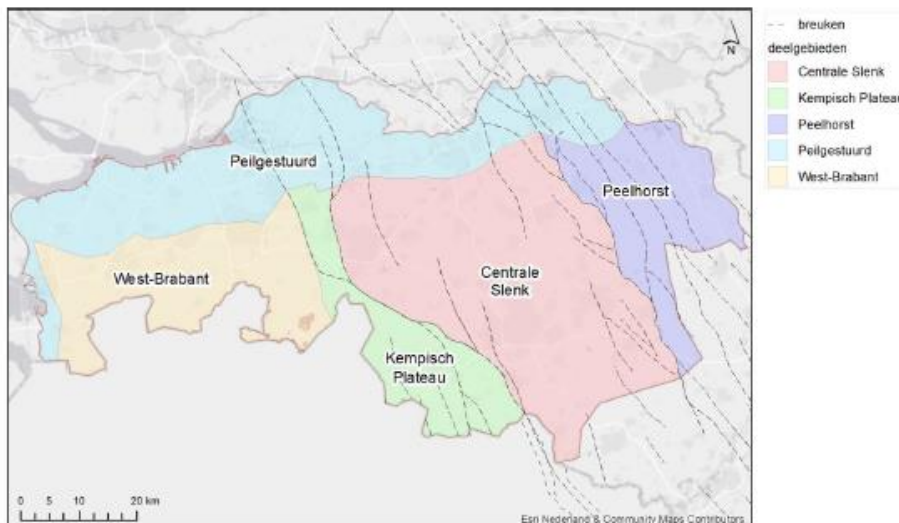
In het onderzoek naar de draagkracht van het grondwatersysteem is Brabant opgedeeld in 5 deelgebieden, op basis van de geohydrologische opbouw: Centrale Slenk, Kempisch Plateau, Peelhorst, West-Brabant en het peilgestuurde gebied langs de Maas.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

In Brabant is sprake van een neerslagoverschot. Dat wil zeggen dat er meer neerslag valt dan er verdampt. Jaarlijks gaat het om 1700 miljoen m³ regenwater dat op de grond terecht komt en infiltreert in de bodem. Door ontwatering en afwatering (de inrichting van het watersysteem voor met name stedelijk gebied en landbouw) wordt hiervan zo'n 80% afgevoerd door beken en sloten, waarna het uiteindelijk in de Maas terecht komt. Ongeveer 200 miljoen m³ regenwater (12% van het neerslagoverschot) infiltreert naar het diepere grondwater. Vanuit omliggende gebieden buiten de provincie wordt circa 60 miljoen m³/jaar horizontaal grondwater aangetrokken. De totale grondwateraanvulling komt daarmee op 260 miljoen m³/jaar.

In totaal wordt jaarlijks ongeveer 255 miljoen m³ grondwater onttrokken: ca 200 miljoen m³ voor de drinkwatervoorziening door Brabant Water en Evides, ongeveer 20 miljoen m³ door de industrie en (in gemiddelde jaren) ca 35 miljoen m³ voor beregening vanuit de landbouw.

Het huidige grondwateronttrekkingsbeleid kent een onttrekkingsplafond van 250 miljoen m³/jaar. Dit ligt in dezelfde orde grootte als de totale grondwateraanvulling voor heel Noord-Brabant van 260 miljoen m³/jaar en de huidige onttrekkingshoeveelheid van 255 miljoen m³/jaar. De totale omvang van alle grondwateronttrekkingsvergunningen samen is ca. 300 miljoen m³/jaar, ca. 50 miljoen m³/jaar meer dan het onttrekkingsplafond.

3. *Het grondwatersysteem van de Centrale Slenk wordt overvraagd*

De draagkracht wordt bepaald door de mate waarin het grondwatersysteem in staat is om veranderingen in klimaat en veranderingen in onttrekkingen op te vangen. Als de draagkracht niet wordt overschreden, zullen gebruiksfuncties zoals natuur, stedelijk gebied en landbouw geen last hebben van dergelijke veranderingen.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

Bepalend voor de draagkracht van het grondwater zijn de grondwaterstand, de stijghoogteverandering in (grondwaterafhankelijke) natuurgebieden en de beekafvoer. De studie laat zien dat de deelgebieden verschillend reageren als grondwateronttrekkingen zouden toenemen.

Het diepe grondwater in de Centrale Slenk ligt onder een dikke (klei)laag die nauwelijks water van boven doorlaat. Hierdoor vindt relatief weinig aanvulling plaats van infiltrerend regenwater. Dit betekent ook dat extra onttrekkingen vanuit dit diepe grondwater al snel kunnen leiden tot een daling van de stijghoogte.

4. *Ruimte om meer grondwater te gaan onttrekken is beperkt*

De onderzochte (klimaat)scenario's tonen aan dat de grondwatertoestand bij een toename in onttrekkingen naar verwachting (verder) zal verslechteren. Het Rijk heeft de provincie gevraagd in het kader van de Robuuste Drinkwatervoorziening 2040, of 30% toename van de drinkwatervraag kan worden gefaciliteerd. Daarom is verkend of meer grondwater kan worden onttrokken.

De verwachting is dat door klimaatverandering er in de winter méér neerslag zal gaan vallen en in de zomer juist minder. Het regenwater dat in de winter valt, wordt voor het overgrote deel (60-95%) op natuurlijke wijze afgevoerd. Bij veranderende klimaatomstandigheden, zal de grondwateraanvulling in de winter dus zeer beperkt blijven.

In het warme klimaatscenario zou de grondwaterbehoefte van de landbouw wel eens kunnen verdubbelen: van 35 miljoen m³/jaar naar 70 miljoen m³/jaar. Onder die omstandigheden zou het grondwatersysteem verder onder druk komen te staan.

De studie wijst uit dat het onttrekken van meer grondwater effect zal hebben op de grondwaterafhankelijke natuur en er toe zal leiden dat het moeilijker wordt om de KRW-doelstelling (een goede kwantitatieve grondwatertoestand) te behalen.

Consequenties

1. *Het grondwaterlichaam Slenk Diep verkeert momenteel niet in een goede toestand. De provincie moet als grondwaterbeheerder dan ook maatregelen treffen om te komen tot een goede toestand van het grondwater in Slenk Diep.*

De Kaderrichtlijn Water (KRW) stelt eisen aan de kwantitatieve toestand van het grondwater. Als het grondwater niet in een goede toestand verkeert, vereist Europese regelgeving dat we in het Stroomgebiedsbeheerplan van de Maas aangeven welke maatregelen we noodzakelijk achten.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

Het volgende Stroomgebiedsbeheerplan dient in 2021 aan Europa te worden aangeleverd. Dat betekent dat de maatregelen in 2019 bekend moeten zijn, aangezien er een lang besluitvormingstraject met de regio's en het Rijk aan vooraf gaat. De nu uitgevoerde onderzoeken zijn bedoeld als opmaat voor deze maatregelen.

- 2. Bij aanvang van het proces rond de herziening van het grondwateronttrekkingsbeleid werd verwacht dat er ruimte zou zijn voor extra grondwateronttrekkingen. Op basis van de resultaten van de onderzoeken naar het grondwatersysteem dient deze verwachting te worden bijgesteld.*

Aanpassing van het grondwaterbeleid is noodzakelijk, om een antwoord te hebben op de uitdagingen die de voorliggende onderzoeken schetsen. Zonder herziening van het grondwateronttrekkingsbeleid kunnen onttrekkingen toenemen tot aan de vergunde hoeveelheid en zal de verdroging van de natuurgebieden doorzetten en zal het herstel van kwel in Natura 2000 gebieden verder onder druk komen staan. Bij het nieuwe grondwateronttrekkingsbeleid zal duurzaam gebruik van grondwater als kostbare en eindige grondstof ons vertrekpunt zijn.

Europese en internationale zaken

De doelen voor grondwater volgens direct uit de Europese Kaderrichtlijn Water (onder andere kwantitatieve toestand van het grondwater) en hebben een directe relatie met Natura 2000 (grondwater- en/of kwelafhankelijke natuur).

Communicatie

De trendanalyse grondwater is uitgevoerd in opdracht van de gezamenlijke overheden in Brabant en Limburg.

Het draagkrachtonderzoek is uitgevoerd samen met de projectgroep waaraan de Brabantse Waterschappen, Vereniging Industrie Water, Brabant Water, Evides, Brabantse Milieufederatie (mede namens de terreinbeheerders) en de Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie hebben deelgenomen, met reviews door onafhankelijke wetenschappers.

Deze externe partijen worden bij de uitwerking en doorwerking van het nieuwe grondwateronttrekkingsbeleid betrokken.

Vervolg

Als strategisch grondwaterbeheerder zien wij op korte termijn de noodzaak om de toestand van het grondwaterlichaam Centrale Slenk te verbeteren.

Daarnaast zien wij, rekening houdend met klimaatverandering en een mogelijk toenemende vraag naar drinkwater, een breed maatschappelijk vraagstuk over hoe duurzaam om te gaan met het grondwater.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498

Op de korte termijn stellen wij binnen onze bevoegdheid als strategisch grondwaterbeheerder een herziening van de beleidsregel grondwater op. Dit is nodig om de nu geconstateerde negatieve trend van het grondwater in de Centrale Slenk niet te verergeren en om te buigen. Wij stellen deze beleidsregel op in 2018 (besluitvorming in GS, informerend naar PS).

Bovendien voorzien we de komende decennia een mogelijke extra drinkwatervraag en heeft klimaatverandering op langere termijn invloed op ons grondwater. Onder deze veranderende omstandigheden wordt het moeilijker om de basis op orde te houden. Dit vraagt dat we ons herbezinnen op de maatschappelijke rol van grondwater. Denk daarbij aan aspecten als meer hoogwaardige benutting van grond- en drinkwater, verbetering van de grondwateraanvulling, betere benutting van het neerslagoverschot ter overbrugging van droogte in de zomer en ruimtelijke adaptatie (inrichting landelijk en stedelijk gebied) en financiële sturingsmogelijkheden. Dit gaat verder dan enkel onze provinciale bevoegdheid en vraagt om een bredere insteek met veel belanghebbende en betrokken partijen. Wij stellen hiertoe een startnotitie op die wij eveneens in 2018 (naar verwachting najaar 2018) aan uw Staten voorleggen. In de startnotitie worden scenario's beschreven, waarin wordt gevarieerd in ambitie, tijd en geld van oplossingsrichtingen. Het handelingsperspectief wordt aangegeven voor betrokken partijen en gebruikers van grondwater.

Bijlagen

1. Trendanalyse grondwaterstands- en stijghoogtegegevens Maasstroomgebied (2012-2016), rapportnummer 2017.046, KWR, 2017.
2. Draagkracht grondwater Noord-Brabant, RoyalHaskoningDHV - Deltares, 2017. Deelrapporten:
  - a.) Inventarisatie rapport
  - b.) Methodiek rapport
  - c.) Analyse rapport

Leeswijzer

Bijlage 1:

Dit rapport maakt deel uit van de toestandrapportage van het grondwater, die wordt uitgevoerd in het kader van de monitoring van de Europese Kaderrichtlijn Water. In hoofdstuk 4 zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen.

Bijlage 2:

- a) in het inventarisatie rapport is de bestaande informatie over het grondwater in Brabant bijeengebracht. Dit rapport is een naslagwerk.
- b) In het methodiekrapport is beschreven, welke methodiek is gebruikt voor de berekeningen die zijn uitgevoerd ter bepaling van de draagkracht van het grondwatersysteem.
- c) Het analyserapport is de weergave van de voor de bepaling van de draagkracht uitgevoerde berekeningen. Hierbij zijn 10 scenario's doorgerekend, die zijn opgenomen in de bijlage van het rapport. Daarin zijn 8 onttrekkingsvarianten uitgewerkt en 2 KNMI klimaatscenario's. Hoofdstuk 10 is de draagkracht van het grondwatersysteem beschreven, in hoofdstuk 11 de conclusies.

Gedeputeerde Staten van Noord Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Opdrachtgever: de heer S. Terpstra, (073) 680 82 84, sterpstra@brabant.nl,
programmamanager Verbindend Water.

Opdrachtnemer: mevrouw D.F.M.J. Rijnders - Huisman, (073) 681 23 89,
drijnders@brabant.nl, beleidsmedewerker grondwater.

Datum

10 april 2018

Documentnummer

4322498